

Understanding the Effect of Swearing in the Guidance System Based on the Containment Category in the Holy Quran

Davood Ebrahimpoor

Ph.D. Student of Quran and Hadith Sciences, Isfahan (Khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran

Majed Najarian *

Assistant Professor, Isfahan (Khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran

Mehdi Habibolahi

Assistant Professor of Foreign Languages and Intercultural Studies, Bagher al-Uloom University, Isfahan, Iran

Abstract

The concept of swearing in the Holy Quran is one of the important issues that should be discussed using the knowledge of cognitive semantics. In this research, conceptual metaphor theory and conceptual schemas based on volume category are used. The aim of the current research is to have a deep and comprehensive understanding of the concept of swearing in the Holy Quran according to a scientific method in interpretive studies of the Quran's conceptualization model. This article, which is the result of a research, is practical in terms of its purpose and has a descriptive-inferential nature in terms of the level of analysis, and relies on the library method in terms of method. First, the use of oaths in the Holy Quran is extracted and then it is analyzed based on the volume category. The result of the research was that in conceptualizing the oaths of the Holy Qur'an, the book of the Qur'an and the intellect are a symbol for spiritual guidance in the darkness of ignorance and misguidance so that man does not lose. The sun and the stars of the sky in the darkness of the sea and the land are sensory guides for man to go towards the truth. And if man hides the truth despite all the guiding symbols; God will fill hell with such people.

Keywords: Keyword Oath, Holy Quran, Guidance System, Containment.

* Corresponding Author: majednajarian@gmail.com

How to Cite: Ebrahimpoor, D., Najarian, M., Habibolahi, M. (2023). Understanding the Effect of Swearing in the Guidance System Based on the Containment Category in the Holy Quran, *Journal of Seraje Monir*, 14(47), 1-26. DOI: 10.22054/ajsm.2023.72487.1908

1. Introduction

The Holy Quran is a book of guidance and conceptualization for humans; considering that the Holy Qur'an is for man and based on his perceptual system, and the concept of guidance is an abstract concept, in order to conceptualize guidance, it is necessary to examine other concepts that are tangible and imaginable and a basis for the perception of other concepts and can be investigated in the new knowledge of semantics.

Among the new knowledge, which does a better conceptualization is cognitive semantics. Calling this new semantics, which is the result of the efforts of the old semantics and its continuation, in the service of the Qur'an and religious thinking, leads to achievements that are useful in the analysis of this heavenly book and one of its most frequent interpretations, which is oaths. And it can fix and correct the defects of the old semantics and provide new solutions.

Cognitive semantics examines the relationship between the conceptual system and the semantic structure encoded in language. In the analysis of Quranic interpretations, cognitive semantics is used a lot; the cognitive semantics of the Quran is, in a sense, an attempt to reach the cognitive map of this heavenly book. The semantics of the Qur'an are more fundamental than the interpretations; in semantics, the general framework governing the meanings of the verses is systematically examined.

2. Literature Review

Studies have been conducted on "Qur'an oaths" and "Cognitive Semantics"; the most important ones are mentioned in this section:

In a research titled "Research on the Oaths of the Holy Quran" by Mina Kamai in 1377, an attempt has been made to prove and emphasize the three principles of Monotheism, Prophethood, and Resurrection, and the relationship between "divided by and divided by" has been explained.

Regarding semantics, in the same year, Shirinpour Ebrahim and colleagues presented the concept of "insight" in the language of the Qur'an in the framework of cognitive semantics in Volume 2 of the Journal of Linguistic Research. Also, in an article entitled "Historical and Cultural Debates and Semantics of Holy Qur'an Oaths", Ahmad Paktachi researched in the Journal of Historical Studies of the Qur'an

and Hadith No. 60 in 2015. In this article, the meaning of swearing is investigated with a combination of historical semantics and cultural semantics methods.

In a research in 2015 entitled "Cognitive Analysis of the Conceptual Structure of the Qur'an in the Framework of Foucault's Theory of Mental Spaces", Naghizadeh studies the conceptual structure of the Holy Qur'an within the scope of the fifteen-second parts, in order to evaluate its effectiveness in explaining the conceptual structures of the Qur'an; Fatemeh Abadi also wrote an article entitled "Conceptualization of Satan's/Iblis' influence in the system of guidance/misguidance based on the category of movement in the Holy Quran: a cognitive approach" in 1400.

In the aforementioned works, the historical debates of the word oath or the wisdom of oaths have been briefly examined, and no independent research has been conducted on the semantics and imaginary designs of oaths.

3. Methodology

This writing, which is the result of research, is practical in terms of its purpose, has a descriptive-inferential nature in terms of the level of analysis, and relies on the library method in terms of method. Collecting the desired data is through the receipt.

4. Conclusion

In this research, an attempt was made to conceptualize the effect of the oaths of the Qur'an in the guidance system based on the volume category, in the verses of the Holy Qur'an including 167 events in 142 verses of 54 surahs. The result of the research was that:

1- The volumetric category is one of the types of conceptual schemas that are the most important foundations of the conceptual structure of the oaths of the Qur'an.

2- According to the frequency of schemas, 33% of the oath verses have a volume schema, of which 10 of them are used with the letter "fi" which indicates a volume schema.

3- The letter "Fi" in the words "Raqqi Manshur, Dhi Hajr wa Qol, Sakrathem wa Aymankom" and the names "Al-Shams, Al-Mashareq, Al-Maghreeb, Al-Samaa, Mawaqee Al-Njoom and Al-Balad Al-Ama" "min" and also the verbs "tahaha, liyakhrujun", "Tajalli" and "Seji" indicate the volumetric schema.

4- According to the many examples that God has used imaginary schemas in the oaths of the Holy Quran, in fact, he has made the

human mind embody things that he has not seen with his eyes, and with concrete and everyday examples, he helps to better understand the verses for man.

5- The use of imaginary designs is a step to advance and methodize the interpretation of the verses of the Holy Qur'an and has facilitated the conceptualization of the words of the Qur'an.

6- There is a connection and proportionality between the oaths of the Qur'an and its answer, which is more visible in some verses with volumetric patterns.

7- Volumetric schemas of "Al-Shams", "Al-Mashareq and Al-Maghrib", "Al-Samma", "Mawaqi'e Al-Nujjoom" and "This Country" are nominal symbols that depict the celebration of holy and honorable things.

8- In conceptualizing the oaths of the Holy Qur'an, the book of the Qur'an and the intellect are a symbol for spiritual guidance in the darkness of ignorance and misguidance so that man does not lose. But in the conceptualization based on the volumetric schemas of the oaths of the Holy Quran, the sun and the stars of the sky in the darkness and the sea and the land are sensory guides so that man can be guided towards the truth and the symbols of guidance on earth and the place of revelation. Man should go to the right. And if a person does not go towards the light despite all the tangible and visible guiding symbols, darkness covers such people and covers them with the rust of ignorance and stupidity, false darkness.

9- In explaining the relationship between the volume schemas of the verses and the system of guidance, based on what was mentioned in this research, there is a comprehensive picture of the effect of swearing in the guidance of humans affected by the sensory system and as a result, perceptible to the audience of the Qur'an. Perhaps it has been less noticed by the commentators. In all cases related to oaths, as an effective factor in guiding people, visual schemas remove doubt from God's true word and make it more manageable. And it causes people who are less talented and capable to accept the right to be guided to the light of guidance.

مفهوم‌سازی تأثیر سوگند در نظام هدایت بر مبنای مقوله حجمی در قرآن کریم

دانشجوی دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد خوراسگان)
اصفهان، اصفهان، ایران

داود ابراهیم پور

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی (واحد خوراسگان) اصفهان، اصفهان، ایران

ماجد نجاریان *

استادیار زبان‌های خارجی و مطالعات بین فرهنگی، دانشگاه باقرالعلوم علیه السلام،
اصفهان، ایران

مهدی حبیب الهی

چکیده

مفهوم قسم و سوگند در قرآن کریم از مسائل مهمی است که باید با استفاده از دانش معناشناسی شناختی مورد بحث قرار گیرد. در این تحقیق از نظریه استعاره مفهومی و طرح‌واره‌های تصویری بر پایه مقوله حجمی استفاده می‌شود. هدف از تحقیق حاضر درک عمیق و جامع از مفهوم سوگند در قرآن کریم با توجه به روشی علمی در مطالعات تفسیری مدل مفهوم‌سازی قرآن می‌باشد. این نوشتار که نتیجه یک پژوهش است از نظر هدف کاربردی است و از جهت سطح تحلیل برخوردار از ماهیتی توصیفی-استنباطی و از جهت روش به روش کتابخانه متکی است. جمع‌آوری داده‌های مورد نظر از طریق فیش می‌باشد. ابتدا موارد استعمال سوگندها در قرآن کریم استخراج شده است و بعد بر مبنای مقوله حجمی مورد بررسی قرار می‌گیرد. نتیجه حاصل از تحقیق این شد که در مفهوم‌سازی سوگندهای قرآن کریم، کتاب قرآن و عقل نمادی برای هدایت معنوی در تاریکی‌های جهل و گمراهی هستند که انسان خسران زده نشود. خورشید و ستارگان آسمان در تاریکی‌های دریا و خشکی هدایت‌کننده حسی هستند تا انسان به سمت حق خروج کند؛ و اگر انسان با وجود همه نمادهای هدایتی ملموس و دیدنی، به سمت نور نرود؛ ظلمت و تاریکی ظلال، این قبیل افراد را فرا می‌گیرد.

کلیدواژه‌ها: سوگند، قرآن کریم، نظام هدایت، مقوله حجمی.

مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری رشته علوم قرآن و حدیث دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان است.

* نویسنده مسئول: majednajarian@gmail.com

مقدمه

قرآن کریم کتاب هدایت و مفهوم‌سازی برای انسان است؛ با توجه به اینکه قرآن کریم برای انسان و بر اساس نظام ادراکی او می‌باشد و مفهوم هدایت نیز مفهومی انتزاعی می‌باشد برای مفهوم‌سازی هدایت نیاز به بررسی مفاهیم دیگری می‌باشد که محسوس و قابل‌تصور و پایه‌ای برای ادراک دیگر مفاهیم هستند و در دانش‌های جدید معناشناسی قابل‌بررسی هستند.

از جمله دانش‌های جدید که مفهوم‌سازی بهتری انجام می‌دهد معناشناسی شناختی می‌باشد. فراخواندن این معناشناسی نوین که حاصل تلاش‌های معناشناسی کهن و در ادامه آن بوده است در خدمت قرآن و تفکر دینی، دستاوردهایی را به دنبال دارد که در تحلیل این کتاب آسمانی و یکی از تعابیر پربسامد آن که سوگندها می‌باشد مفید است؛ و می‌تواند نواقص معناشناسی کهن را رفع و اصلاح نماید و راه کارهای جدیدی را ارائه نماید.

بررسی ارتباط میان واژه و معنا را معناشناسی گویند. یکی از انواع مختلف معناشناسی، معناشناسی شناختی می‌باشد که به بررسی رابطه بین نظام مفهومی و ساختار معنایی رمزگذاری شده در زبان می‌پردازد. در تحلیل تعابیر قرآنی، معناشناسی شناختی کاربرد بسیاری دارد؛ معناشناسی شناختی قرآن به یک معنا، تلاش برای دست یافتن به نقشه شناختی این کتاب آسمانی است. مباحث معناشناسی قرآن نسبت به مباحث تفسیری، بنیادی‌تر است؛ در معناشناسی، چارچوب کلی حاکم بر معانی آیات به‌طور نظام‌مند بررسی می‌شود. این پژوهش از چند جهت حائز اهمیت است: نخست آنکه، معناشناسی با رویکرد شناختی از ابزارها و دانش‌های جدید می‌باشد که استفاده از آن تدبری روشمند می‌باشد و در تبیین اختلاف تعابیر، توانایی‌های بسیاری دارد و دستاوردهای آن برای تفسیر آیات کتاب آسمانی قرآن کریم بسیار مهم است. معانی و نکات نهفته در آیات را ارائه نموده و به فهم و درک جنبه‌ای دیگر از سطوح ساختار معنایی چندوجهی سوگندهای قرآن کمک می‌نماید که به کشف مفهوم‌سازی‌های آن منتهی می‌شود. همچنین گستره معنایی سوگندهای قرآنی، تعابیر مختلف و فراوانی آن در آیات دارای اهمیت می‌باشد؛ و در نهایت

مفهوم‌سازی تأثیر سوگند در نظام هدایت بر مبنای مقوله حجمی در قرآن کریم؛ ابراهیم‌پور و همکاران | ۷

این تحقیق می‌تواند با کمک به معناشناسی شناختی قرآن زمینه انجام پژوهش‌های مرتبط را در دیگر متون دینی فراهم نماید و انجام این‌گونه پژوهش‌ها می‌تواند تحلیل شناختی تعابیر قرآنی را به‌عنوان رویکردی نو در مطالعات معناشناسی قرآن پیشنهاد دهد. چراکه نکات ظریف نهفته در تعابیر مختلف قرآنی را با تحلیل شناختی نشان می‌دهد و افق دید مفسر را باز می‌نماید.

روش جمع‌آوری و تحلیل یافته‌ها در این تحقیق، مرور متون مربوط به سوگند در متون زبانشناسی و مقایسه تطبیقی آن با قرآن با استفاده از روش تحلیل محتوا است. در این تحقیق تلاش می‌شود برای مفهوم‌سازی سوگندهای قرآن، به پشتوانه نظریات جدید علمی فضاهاى نو استخراج گردد و طرح‌های تصویری حجمی برای سوگندهای قرآن مورد بررسی قرار گیرد. این مقاله به بررسی چگونگی مفهوم‌سازی سوگند به‌عنوان عاملی مؤثر در نظام هدایت می‌پردازد.

سؤال اصلی که در این تحقیق پاسخ داده می‌شود عبارت است از: مفهوم‌سازی تأثیر سوگند در نظام هدایت بر مبنای مقوله حجمی در قرآن کریم چگونه می‌باشد؟
سؤالات فرعی عبارت‌اند از: نخست اینکه، قرآن کریم چگونه با استفاده از طرح‌واره‌های حجمی خورشید و ستارگان آسمان و نمادهای هدایت روی زمین، سوگندها را در نظام هدایت مفهوم‌سازی کرده است؟ دوم اینکه، تأثیر کتاب قرآن و عقل بر هدایت انسان چگونه بر اساس مقوله حجمی، مفهوم‌سازی شده است؟

پیشینه

در خصوص «سوگندهای قرآن» و همچنین «معناشناسی شناختی» مطالعاتی انجام شده است؛ که در این بخش به مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌شود.

در پژوهشی با عنوان «پژوهشی در سوگندهای قرآن کریم» از مینا کمایی در سال ۱۳۷۷، سعی بر اثبات و تأکید اصول سه‌گانه توحید، نبوت و معاد شده است و رابطه بین «مقسم به و مقسم له» تبیین شده است. پس از آن مقاله «بلاغت سوگند در قرآن کریم» از

آقای نصرالله شاملی می‌باشد که در مجله شماره ۷ پژوهش‌های اسلامی در سال ۱۳۹۰ چاپ شده است و در مورد هماهنگی میان سوگندها و اهداف آنها به‌عنوان اعجاز بلاغی قرآن بحث شده است. همچنین نصرت‌الله فروهر در همان سال مقاله‌ای با عنوان «نگاهی به پیشینه سوگند و تقدس» را با نگاه تاریخی و قداست آن تألیف نموده است.

در خصوص معناشناسی، شیرین پور ابراهیم و همکاران در همان سال مفهوم «بصیرت» در زبان قرآن در چارچوب معنی‌شناسی شناختی را درش ۲ مجله پژوهش‌های زبان‌شناسی، ارائه نموده است. همچنین در نوشته‌ای احمد پاکتچی با عنوان «بحث‌های تاریخی و فرهنگی و معناشناسی قسم‌های قرآن کریم» در مجله مطالعات تاریخی قرآن و حدیث ۶۰ در سال ۱۳۹۵ پژوهشی نموده است. در این مقاله با ترکیبی از روش‌های معناشناسی تاریخی و معناشناسی فرهنگی معنای قسم بررسی می‌شود.

در پژوهشی در سال ۱۳۹۵ نقی زاده با عنوان «تحلیل شناختی ساختار مفهومی قرآن در چارچوب نظریه فضاهای ذهنی فوکونیه» به مطالعه ساختار مفهومی قرآن کریم در محدوده پانزده جزء دوم، می‌پردازد تا کارایی آن را در تبیین ساختارهای مفهومی قرآن ارزیابی کند؛ فاطمه آبادی نیز مقاله‌ای با عنوان «مفهوم‌سازی تأثیر شیطان/ابلیس در نظام هدایت/ضلال بر مبنای مقوله حرکت در قرآن کریم: رویکرد شناختی» در سال ۱۴۰۰ انجام داده است.

در تألیفات یادشده بحث‌های تاریخی واژه قسم و یا حکمت سوگند به‌طور مختصر بررسی شده است و در مورد معناشناسی معناشناختی و طرح‌های تصویری سوگند تحقیق مستقلی انجام نشده است؛ اگرچه بررسی هر یک از مقوله‌های حرکتی، حجمی و قدرتی دارای اهمیت است ولی با توجه به اینکه از بین مقوله‌های ذکرشده، طرح‌واره‌های حجمی‌ای مانند: «الشَّمْس»، «الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ»، «السَّمَاءِ»، «مَوَاقِعِ النُّجُومِ» و «هَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ» به‌عنوان نمادهای هدایتی حسی، ملموس‌تر بوده و دارای اولویت می‌باشند، در این تحقیق مفهوم‌سازی سوگندهای قرآن بر مبنای مقوله حجمی بررسی می‌شود؛ و در تحقیقات بعدی به‌طور مستقل مقوله قدرتی و حرکتی بررسی خواهد شد.

۱- مبانی نظری

۱-۱- طرح‌های تصویری^۱

جانسون نخستین بار در سال ۱۹۸۷ در کتاب بدن در ذهن، واژه طرح‌های تصویری را استفاده نموده است. (Afrashi, 2016, 51). او دلیل ابداع این اصطلاح را تأکید بر ماهیت بدن مند و حسی حرکتی ساختارهای مختلف مفهوم‌سازی و استدلال بیان می‌کند. وی معتقد است آنچه ما «ذهن» و «بدن» می‌نامیم، جدا از یکدیگر نیستند؛ بلکه ما از این اصطلاحات بهره می‌بریم تا از جنبه‌های مختلف جریان تجربه خود درکی به دست آوریم (Johnson, 2005, 18)

طرح‌های تصویری، معانی‌ای را ایجاد می‌کنند که بنیان ساختار مفهومی انسان را می‌سازد (Mandler, 2004, 119). زبان از نظام شناختی ذهن انسان برگرفته است. تصور^۲ ذهنی یا تصویر علاوه بر دانش، از مبادی و منابع استعاره است. ذهن نیز برای درک مفاهیمی خارج از توانش ساختار مفهومی، از آنجاکه هیچ سازوکار شناختی برای درک آن وجود ندارد، با استفاده از قابلیت عملکرد حسی حرکتی به ادراک مفاهیم انتزاعی بر مبنای مفاهیم عینی می‌پردازد (Lakoff & Nunez, 2017, 23).

بسیاری از مفاهیم انتزاعی که ما درک روشنی از آن نداریم، به وسیله مفاهیم تجربه پذیر درک می‌شوند. در این دیدگاه شناختی، استعاره یک ویژگی مربوط به سبک زبان ادبی نیست، بلکه ذهن دارای ماهیتی استعاری است (آبادی، ۱۴۰۰، ۲۶۰).

۱-۲- انواع طرح‌های تصویری

طرح‌های تصویری به‌طور کلی سه نوع می‌باشند که عبارت‌اند از حرکتی، قدرتی و حجمی. در این تحقیق با توجه به محدودیت مقاله، برای هر کدام از مقوله حرکتی و قدرتی به دو نمونه از سوگندهای قرآن اشاره شده است و مقوله حجمی به‌طور مفصل بحث شده است.

1. Image Schema

2. Image

۱-۲-۱- مقوله‌ی حرکتی^۱

حرکت انسان و مشاهده حرکت سایر پدیده‌های متحرک، تجربه‌ای در اختیار انسان قرار داده تا طرح‌واره‌ای انتزاعی از این حرکت فیزیکی در ذهن خود پدید آورد و برای آنچه قادر به حرکت نیست چنین ویژگی‌ای را در نظر بگیرد. طرح‌واره حرکتی شامل عناصر مبدأ، مسیر و مقصد است. از آنجا که مسیر مسافتی است که در آن چیزی از جایی به جای دیگر حرکت می‌کند، پس شامل یک نقطه شروع، یک نقطه پایانی و نقطه‌ای است که مبدأ را به مقصد وصل می‌کند. (روشن، ۱۳۹۱، ۵۲) مانند آیه^۲ «تَاللّٰهُ لَقَدْ اَرْسَلْنَا اِلٰى اُمَّمٍ مِّنْ قَبْلِكَ» (نحل، ۶۳) در این آیه، کلمه «إِلَى» و «أَرْسَلْنَا» حرکتی بودن طرح‌واره را نشان می‌دهند و خداوند مبدأ و امت‌ها مقصد تصور شده‌اند.

الله (مبدأ) رُسِّلَ اُمَّمٍ (مقصد)

همچنین سوگندی که برادران یوسف علیه‌السلام است به پدر خود گفتند در آیه^۳: «قَالُوا تَاللّٰهِ تَفْتُوْا تَذَكَّرُ يُوْسُفَ حَتّٰى تَكُوْنَ حَرَضًا» (یوسف، ۸۵). در این آیه نیز کلمه «حَتَّى» و «تَفْتُوْا» شهادی بر حرکتی بودن طرح‌واره می‌باشند. گویا حضرت یعقوب علیه‌السلام با گریه خود به مقصد مرگ در حال حرکت است.

حضرت یعقوب علیه‌السلام مرگ (مقصد)

۱-۲-۲- مقوله‌ی قدرتی^۴

طرح‌واره‌های نیرو یا قدرتی، نیروهای مقاومت یا سدّی می‌باشند که انسان برحسب تجربیاتش در مسیر حرکت با آن‌ها مواجه است. (صفوی، ۱۳۷۹، ۳۷۶-۳۷۷) مانند آیه^۵ «فَبِعِزَّتِكَ لَأُغَوِّيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ أَلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخَلَّصِينَ» (ص، ۸۲). با توجه به کلیدواژه این

1. Path

۲. «به خدا سوگند، به سوی امت‌های پیش از تو پیامبرانی فرستادیم.»

۳. «گفتند: «به خدا تو آن قدر یاد یوسف می‌کنی تا در آستانه مرگ قرار گیری!»

4. Force

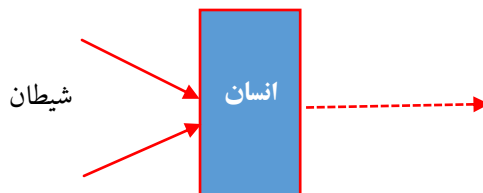
۵. «پس سوگند به غالبیت و قهاریت تو که هر آینه گمراه می‌گردانم اولاد آدم را همه ایشان را، مگر بندگان تو را از

آن بندگان که پاک کرده شده‌اند.»

مفهوم‌سازی تأثیر سوگند در نظام هدایت بر مبنای مقوله حجمی در قرآن کریم؛ ابراهیم‌پور و همکاران | ۱۱

طرح‌واره که فعل «غوی» است؛ شیطان و وسوسه‌های او سدّ و مانعی برای انسان در هدایت یافتن است. راه‌گذر از مانع، توجه نکردن به وسوسه‌های شیطان است که این مانع برای مخلصین اثرگذار نیست؛ اما بعضی از انسان‌ها فریب وسوسه‌های او را خورده از مانع عبور نکردند.

طبق آیه^۱ «فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوْآتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَتَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ * وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ» (اعراف، ۲۱-۲۰). آدم و حوا علیهما السلام مغلوب وسوسه‌های شیطان شده و از میوه ممنوعه خوردند. کلیدواژه این طرح‌واره «وَسْوَسَ، خَالِدِينَ وَ نَاصِحِينَ» است. در آیات موردنظر گویا شیطان دارای نیرو و قدرتی است که انسان را به سمت گمراهی می‌کشانند.

۱-۲-۳- مقوله‌ی حجمی^۲

انسان از طریق تجربه قرار گرفتن در مکان‌هایی که دارای حجم بوده و می‌توانند نوعی ظرف تلقی شوند - مانند اتاق، تخت، غار و خانه - بدن خود را نوعی ظرف دارای حجم در نظر می‌گیرد؛ در نتیجه طرح‌واره‌های انتزاعی از احجام فیزیکی در ذهن خود پدید می‌آورد. فارسی‌زبانان برای فکر، حال خوش، گیروودار و بسیاری واژه‌های دیگر که نمی‌توان برایشان حجم قائل شد، نوعی طرح‌واره حجمی در نظر می‌گیرند؛ مانند تو فکر

۱. «سپس شیطان آن دو را وسوسه کرد تا آنچه را از اندامشان پنهان بود، آشکار سازد و گفت: «پروردگارتان شما را از این درخت نهی نکرده مگر به خاطر اینکه (اگر از آن بخورید)، فرشته خواهید شد، یا جاودانه (در بهشت) خواهید ماند!» * و برای آن‌ها سوگند یاد کرد که من برای شما از خیرخواهانم».

2. Containment

رفته یا توی همین حال خوش بمان (صفوی، ۱۳۷۹، ۳۷۴). طرح‌واره حجمی، شامل عناصر ساختاری درون، مرز و بیرون است. این عناصر پیش نیازهای درک طرح‌واره حجمی هستند (روشن، ۱۳۹۱، ۵۳).

۲- تحلیل داده‌ها

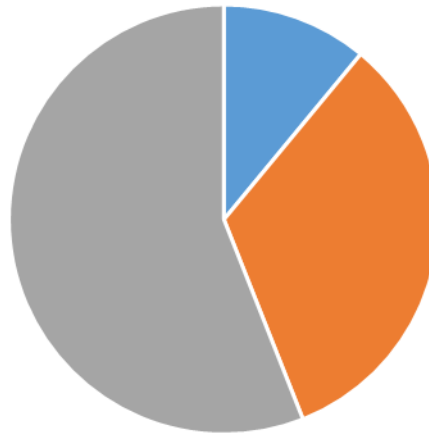
در این تحقیق همه ۶۲۳۶ آیه در قرآن کریم مورد بررسی قرار گرفت. ابتدا، آیاتی که شامل طرح‌واره تصویری بودند احصا شدند؛ از تعداد ۶۲۳۶ آیه، در کل ۱۶۷ مورد از طرح‌واره‌های تصویری در آیات سوگند استفاده شده است. در مرحله بعد با تحلیل طرح‌واره‌های به کار رفته و طبق نظر جانسون (۱۹۸۷)، انواع مختلف طرح‌واره‌ها شناسایی و شمارش شدند. سپس مثال‌هایی از آیات و شیوه تحلیل طرح‌واره‌های حجمی آمده است. از مجموع ۱۶۷ داده‌ای که در آن‌ها طرح‌واره تصویری برای انتقال مفهوم استفاده شده است، در ۱۸ مورد طرح‌واره از نوع حرکتی، ۹۶ مورد قدرتی و ۵۳ مورد حجمی می‌باشد.

جدول ۱. فراوانی طرح‌واره‌های سوگندهای قرآن

نوع طرح‌واره	تعداد	درصد
حرکتی	۱۸	٪۱۱
حجمی	۵۶	٪۳۳
قدرتی	۹۳	٪۵۶
مجموع	۱۶۷	٪۱۰۰

همان‌طور که در جدول شماره ۱ نشان داده شد، پس از بررسی بسامد هر یک از طرح‌واره‌ها و اندازه‌گیری نسبت کاربست هر کدام، از یافته‌ها چنین برمی‌آید که ۱۱ درصد آیات طرح‌واره‌های حرکتی و ۵۶ درصد طرح‌واره‌های قدرتی دارند و ۳۳ درصد نیز دارای طرح‌واره‌های حجمی می‌باشند.

در نمودار زیر بسامد کاربرد هر یک از طرح‌واره‌ها در تعداد ۱۶۷ مورد به صورت کلی نشان داده شده است.

■ قدرتی ■ حجمی ■ حرکتی

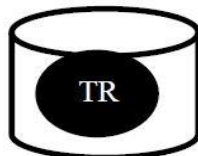
نمودار ۱- درصد طرح‌واره‌های سوگندهای قرآن

۲-۳- مفهوم‌سازی تأثیر سوگند در نظام هدایت بر پایه مقوله حجمی

با توجه به اینکه طرح‌واره‌های حجمی بر اساس حرف، اسم و فعل می‌باشند در این تحقیق برای هر کدام با ۵ مورد از مهم‌ترین طرح‌واره با استفاده از آیات قرآن کریم، مفهوم‌سازی تأثیر سوگند در نظام هدایت صورت می‌گیرد.

۲-۳-۱- مفهوم‌سازی بر اساس «حرف»

کاربرد اصلی حرف جر «فی» برای اشاره به موقعیتی است که در آن یک شیء (TR) به‌عنوان مسیر پیمای درون یک حجم (LM) مرزنا جای می‌گیرد. (توکل‌نیا، ۱۳۹۵، ۵۴) از میان آیات دارای طرح‌واره حجمی، حرف «فی» با بسامد ۱۰، بیش از همه نشانگر این نوع طرح‌واره است؛ مانند:

LM

۲-۳-۱-۱- رَقٌّ مَنشُورٌ: «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * وَالطُّورِ * وَكِتَابٍ مَسْطُورٍ * فِي رَقٍّ مَنشُورٍ * وَالْبَيْتِ الْمَعْمُورِ * وَالسَّقْفِ الْمَرْفُوعِ * وَالْبَحْرِ الْمَسْجُورِ» (طور، ۱-۶)¹.

«طور» به معنای مطلق کوه است و هر کوهی را طور می‌گویند (آلوسی، ۱۴۲۶ ق، ۲۱، ۲۶)، ولی استعمال آن در آیه مورد نظر کوهی است که حضرت موسی علیه‌السلام با خدای تعالی سخن گفت. چون سوگند همواره به چیزی می‌خورند که نوعی قداست داشته باشد و از میان کوه‌ها این کوه است که خدای تعالی مقدسش دانسته و پربرکتش ساخته است، هم چنان که در آیه ۲ از سوره تین نیز به آن سوگند یاد کرده و در آیه ۵۲ سوره مریم از آن نام برده (طباطبایی، ۱۹، ۵) ورق‌ها ظرف آیات قرآن کریم قرار گرفتند و خداوند آن‌ها را بر عرش و در آسمان چهارم که دارای هفتاد هزار فرشته بودند قرار داد (بحرانی، ۱۴۰۶ ق، ۵، ۱۷۶) با توجه به حرف اضافه «فی» به نظر می‌رسد برای آیات قرآن کریم حجم تصور شده است؛ و کتاب قرآن کریم که هدایتگر انسان است داخل صفحه‌ای گسترده قرار گرفته است؛ و این صفحه گسترده بر نوشته‌ها محیط است؛ و با طرح‌واره حرف «فی»، به خوبی نشان می‌دهد قرآن هدایتگر از خطر و نابودی مصون می‌باشد.

۲-۳-۱-۲- ذِي حِجْرٍ: «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * وَالْفَجْرِ * وَكَوْنِ عَشْرِ * وَالشَّعْرِ * وَالْوَتْرِ * وَاللَّيْلِ إِذَا يَسْرِ * هَلْ فِي ذَلِكَ قَسَمٌ لِّذِي حِجْرٍ؟» (فجر، ۵-۱)².

منظور از «ذی حجر» صاحبان عقل می‌باشند. (فخر رازی، ۳۱، ۱۵۱) حرف «فی» نشان‌دهنده حجم دار بودن قسم یاد شده است؛ و صاحب عقل نیز به واسطه سوگند هدایت می‌شود. در این آیات سوگندها ظرف در نظر گرفته شدند و باز صاحب عقل ظرفی تصور شده است که سوگندها داخل آن هستند.

۱. «به نام خداوند بخشنده بخشایشگر» سوگند به کوه طور، * و کتابی که نوشته شده * در صفحه‌ای گسترده، * و

سوگند به «بیت المعمور»، * و سقف برافراشته * و دریای مملو و برافروخته»

۲. «به نام خداوند بخشنده مهربان به سپیده دم سوگند، * و به شب‌های ده‌گانه، * و به زوج و فرد، * و به شب،

هنگامی که (به سوی روشنایی روز) حرکت می‌کند سوگند (که پروردگارت در کمین ظالمان است) آیا در این،

سوگندی کفایت‌کننده برای هر خردمند هست؟»

مفهوم‌سازی تأثیر سوگند در نظام هدایت بر مبنای مقوله حجمی در قرآن کریم؛ ابراهیم‌پور و همکاران | ۱۵

۲-۳-۱-۳- قَوْل: «وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْحُبُكِ * إِنَّكُمْ لَفِي قَوْلٍ مُّخْتَلِفٍ» (ذاریات، ۷ و ۸).^۱

واژه «الْحُبُكِ» به معنای حسن و زینت است و به معنای خلقت عادلانه نیز هست و وقتی به «حبیکه» یا «حباک» جمع بسته می‌شود معنایش طریقه یا طریقی است، یعنی آن خط‌ها و راه‌هایی که در هنگام وزش باد به روی آب پیدا می‌شود؛ و معنای سوم مناسب‌تر است (طباطبایی، ۱۸، ۵۴۹).

در این آیه نیز کلمه «فی» شاهدی بر حجمی بودن طرح‌واره می‌باشد. خداوند اختلافات و گوناگونی راه مردم را به ظرفی تصویرسازی کرده که متناسب با راه‌های مختلف آسمان است؛ و این‌گونه تناسب سوگند و جواب آن را مجسّم نموده است تا هماهنگ با هدایت باشد.

۲-۳-۱-۴- سَكْرَتِهِمْ: «لَعَمْرُكَ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ» (حجر، ۷۲).^۲

در اینجا به عمر رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله سوگند یاد شده است تا دلیلی بر هدایت‌گری او به صراط مستقیم باشد. خداوند متعال انبیاء را به‌طور عام و رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله را به‌طور خاص برای هدایت انسان‌ها و نجات دادن آن‌ها از ضلالت فرستاده است تا آنان را از سرمستی شرک و کفر برهانند. (سبحانی، ۱، ۱۳۷۸، ۵۲)

در این آیه نیز کلمه «فی» شاهدی بر حجمی بودن طرح‌واره می‌باشد. از انتخاب این واژه این‌گونه تداعی می‌شود که مستی همه آن‌ها را در بر گرفته و محصور کرده گویا هیچ‌کدام از آن‌ها عقل و شعور لازم برای هدایت یافتن را ندارند.

۲-۳-۱-۴- أَيْمَانِكُمْ: «لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ» (بقره، ۲۲۵).^۳

در این آیه نیز کلمه «فی» شاهدی بر حجمی بودن طرح‌واره می‌باشد. خداوند ایمان (سوگندها) را ظرفی می‌پندارد که لغو درون آن وارد شده است و برای نیل به هدایت

۱. «قسم به آسمان که دارای چین و شکن‌های زیباست، * که شما (درباره قیامت) در گفتاری مختلف و گوناگونید!»

۲. «به جان تو سوگند، این‌ها در مستی خود سرگردانند (و عقل و شعور خود را از دست داده‌اند)!»

۳. «خداوند شما را به خاطر سوگندهایی که بدون توجه یاد می‌کنید، مؤاخذه نخواهد کرد.»

انسان، خداوند این گونه سوگندها را مؤاخذه نمی‌کند؛ بنابراین مفهوم به صورت طرح‌واره حجمی تصور شده است.

بنابراین کتاب قرآن در عصر ظهور اسلام، هدایتی برای عموم انسان‌ها است تا خرده‌ها را به مبادی و نهایات و مسیر انسان روشن نماید و راه‌های خیر و رستگاری را بنمایاند؛ صاحبان عقل و خرد به واسطه آن کتاب هدایت شده و انسان‌هایی که از آن کتاب بهره‌مند نشوند، گمراه شده و به راه‌های انحرافی سوق می‌یابند؛ مستی همه آن‌ها را در بر گرفته و محصور کرده گویا هیچ کدام از آن‌ها عقل و شعور لازم برای هدایت یافتن را ندارند. در بین مؤمنان نیز لغو درون سوگندهایشان وارد شده که برای نیل به هدایت انسان، خداوند این گونه سوگندهای لغو را مؤاخذه نمی‌کند.

۲-۳-۲- مفهوم‌سازی بر اساس نمادهای اسمی

طرح‌واره‌های اسمی که در آیات سوگند به عنوان نمادی از هدایت در قرآن کریم آمده‌اند اغلب در ابتدای سوره‌ها بیان شده‌اند.

۲-۳-۲-۱- الشَّمْسِ: طرح‌واره‌های حجمی «شمس»، «ضحی» و «نهار» در آیه «وَالضُّحَى» (ضحی، ۱)^۱ و همچنین آیات: «وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا*» و «النَّهَارِ إِذَا جَلَّاهَا» (شمس، ۱ و ۳)^۲ جلوه‌هایی از خورشید با درجات متفاوت هستند که از آیات سوگند می‌باشند و برای هدایت انسان آمده‌اند.

۲-۳-۲-۲- الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ: «فَلَا أُقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ» (معارج: ۴۰)^۳. مشارق و مغارب محل شروع حرکت ستارگان می‌باشند. این سوگند برای منکران معاد آورده شده است (ابن کثیر، ۸، ۲۴۴). «الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ» از واحدهای نمادین این طرح‌واره هستند که حجمی بودن آیه را نشان می‌دهد.

۱. قسم به روز در آن هنگام که آفتاب برآید (و همه‌جا را فراگیرد)

۲. «به خورشید و گسترش نور آن سوگند*» و به روز هنگامی که صفحه زمین را روشن سازد»

۳. «سوگند به پروردگار مشرق‌ها و مغرب‌ها»

مفهوم‌سازی تأثیر سوگند در نظام هدایت بر مبنای مقوله حجمی در قرآن کریم؛ ابراهیم‌پور و همکاران | ۱۷

۲-۳-۲-۳- السَّمَاءِ: «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ * وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ * وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ» (بروج، ۱-۳)¹.

خداوند سبحان سوگند یاد کرد به آسمان آکنده از برج؛ پس بروج منازل رفیع و عالیه است و مقصود در اینجا منازل خورشید و ماه و ستارگان است و آن دوازده برج است. ماه در هر برجی از آن دو روز و دو ثلث روز سیر می‌کند و خورشید در هر برجی یک ماه سیر می‌کند (وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ)؛ یعنی روز قیامت. «شاهد» در آیه روز جمعه و «مشهود» روز عرفه است (طبرسی، ۲۶، ۴۱۸).

خداوند در آیات ذکر شده، آسمان را به ظرفی تشبیه کرده است که دارای منازل خورشید و ماه و ستارگان است. «ذات» و «بروج» از واحدهای نمادین (Symbolic Units) این طرح‌واره هستند.

۲-۳-۲-۴- مَوَاقِعِ النُّجُومِ: «فَلَا أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ» (واقعه، ۷۵)².

کلمه «مواقع» جمع «موقع» است، که به معنای محل است و معنای آیه چنین است که: من سوگند می‌خورم به محل‌های ستارگان، به آنجایی که هر ستاره در آسمان دارد. (طباطبایی، ۱۹، ۲۳۷) ستارگان در تاریکی‌های دریا و خشکی هدایت‌کننده حسی هستند و این نمادی است برای هدایت معنوی در تاریکی‌های جهل و گمراهی. (بن علی، ۱، ۱۳) در این آیه نیز کلمه «مواقع» شهادی بر حجمی بودن طرح‌واره می‌باشد.

۲-۳-۲-۵- الْبَلَدِ الْأَمِينِ: «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَالتِّينِ وَ الزَّيْتُونِ * وَطُورِ سِينِينَ * وَ هَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ» (تین، ۳-۱)³.

و مراد از «طُورِ سِينِينَ»، کوهی است که در آن خدای تعالی با موسی بن عمران تکلم کرد، که «طور سیناء» هم نامیده می‌شود و مراد از «هَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ» مکه مشرفه است و بلد

۱. «به نام خداوند رحمت‌گر مهربان * سوگند به آسمان آکنده از برج، * و به روز موعود * و به گواه و مورد گواهی»

۲. «نه [چنین است که می‌پندارید]، سوگند به جایگاه‌های [ویژه و فواصل معین] ستارگان»

۳. «به نام خداوند بخشنده مهربان قسم به انجیر و زیتون [یا: قسم به سرزمین شام و بیت المقدس]، * و سوگند به «طور سینین»، * و قسم به این شهر امن [مکه]»

امینش خواند، چون امنیت یکی از خواصی است که برای حرم تشریح شده و این حرم سرزمینی است که خانه کعبه در آن واقع است (طباطبایی، ۲۰، ۵۴۰).

«التَّيْنِ، الزَّيْتُونِ، طُورِ سَيْنِينَ وَ الْبَلَدِ الْأَمِينِ» چهار مکانی بودند که در آنجا به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، حضرت موسی علیه السلام و پیامبران دیگر وحی می‌شده است. نشان‌دهنده این است که خداوند سوگندهایی را به صورت حجم‌هایی تصویرسازی کرده و سرزمین‌هایی که انبیاء و اولیای الهی در آن هدایت کردند را باهم مرتبط و هماهنگ و در جهت هدایت انسان قرار داده است.

اگرچه کتاب قرآن و عقل نمادی برای هدایت معنوی در تاریکی‌های جهل و گمراهی هستند که انسان خسران زده نشود ولی در مفهوم‌سازی بر اساس طرح‌واره‌های اسمی سوگندهای قرآن کریم، خورشید و ستارگان آسمان در تاریکی‌های دریا و خشکی هدایت‌کننده حسی هستند تا انسان به سمت حق و نمادهای هدایت روی زمین و محل نزول وحی رهنمون شود.

۲-۳-۳- مفهوم‌سازی بر اساس نمادهای فعل

در آیاتی از قرآن کریم افعالی وجود دارد که نشان می‌دهد دارای حجم است مانند افعال «طَحَّاهَا»، «لَيُخْرِجُنَّ»، «مَا تُبْصِرُونَ»، «تَجَلَّى» و «سَجَى» که آیات آن بیان می‌شود:

۲-۳-۳-۱- طَحَّاهَا: «وَالْأَرْضِ وَمَا طَحَّاهَا» (شمس، ۵-۶)¹.

در آیات اشاره شده، سوگند به زمین و گسترش و مسطح بودن و وسعت آن آمده است (طبرسی، ۲۷، ۱۱۵). در این آیه نیز کلمه «طَحَّاهَا» شاهدی بر حجمی بودن طرح‌واره می‌باشد؛ زیرا گسترش و مسطح بودن و وسعت برای مکان فیزیکی اطلاق می‌شود.

۲-۳-۳-۲- «لَيُخْرِجُنَّ»: «وَ أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ أَمَرْتَهُمْ لَيَخْرِجُنَّ» (نور، ۵۳)².

۱. «و سوگند به زمین و کسی که آن را گسترانیده».

۲. «آن‌ها با نهایت تأکید سوگند یاد کردند که اگر به آنان فرمان دهی، (از خانه و اموال خود) بیرون می‌روند (و جان را در طبق اخلاص گذارده تقدیم می‌کنند)»

مفهوم‌سازی تأثیر سوگند در نظام هدایت بر مبنای مقوله حجمی در قرآن کریم؛ ابراهیم‌پور و همکاران | ۱۹

کلمه خروج یا مشتقات آن در قرآن مجید اگرچه به معنی خروج به‌سوی میدان جهاد می‌باشد ولی در این آیه با توجه به سیاق به معنی رها کردن خانه و زندگی و وطن می‌باشد؛ (مکارم شیرازی، ۱۴، ۵۲۴) در این آیه نیز کلمه «لَيُخْرِجَنَّ» شاهدی بر حجمی بودن طرح‌واره می‌باشد؛ و مقدمه هدایت و رستگاری انسان بیان می‌شود.

۲-۳-۳-۳- «مَا تُبْصِرُونَ»: «فَلَا أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ. وَ مَا لَا تُبْصِرُونَ» (حاقه، ۳۸).^۱

از ظاهر آیه برمی‌آید که با سوگند خوردن به آنچه دیدنی و آنچه نادیدنی است و یا به عبارت دیگر به غیب و شهادت، در حقیقت به مجموع خلائق سوگند خورده است. (طباطبایی، ۱۹، ۶۷۳) در این آیه نیز فعل «مَا تُبْصِرُونَ» شاهدی بر حجمی بودن طرح‌واره می‌باشد؛ زیرا دیدن و مشاهده شدن برای اجسام دارای حجم معنا پیدا می‌کند؛ و آنچه دیده می‌شود را موجب هدایت و فاصله از گناه و انحراف مطرح می‌کند.

۲-۳-۳-۴- «تَجَلَّى»: «وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى» (لیل، ۲).^۲

در آیه ذکر شده خداوند به روز سوگند یاد می‌کند؛ و این از آن لحظه‌ای است که سپیده صبح پرده ظلمانی شب را می‌شکافد و تاریکی‌ها را به عقب می‌راند و بر تمام پهنه آسمان حاکم می‌شود و همه چیز را غرق نور و روشنایی می‌کند همان نوری که رمز حرکت و حیات و مایه پرورش تمام موجودات زنده است. (مکارم شیرازی، ۲۷، ۷۱) فعل «تَجَلَّى» که آشکار و ظاهر و نمایان شدن در پهنه آسمان است، شاهدی بر حجمی بودن طرح‌واره می‌باشد.

۲-۳-۵- «سَجَى»: «وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَى» (ضحی، ۲).^۳

این آیه سوگند به آنگاه است که پرده تاریکی همه را در برمی‌گیرد و در سکون و خاموشی می‌برد. (طالقانی، ۴، ۱۳۸) در آیه موردنظر نیز کلمه «سَجَى» شاهدی بر حجمی بودن طرح‌واره می‌باشد. گویا شب «اللیل» حرکت می‌کند و آرام‌آرام با قرار دادن تاریکی

۱. «پس نه [چنان است که می‌پندارید]، سوگند یاد می‌کنم به آنچه می‌بینید و آنچه نمی‌بینید.»

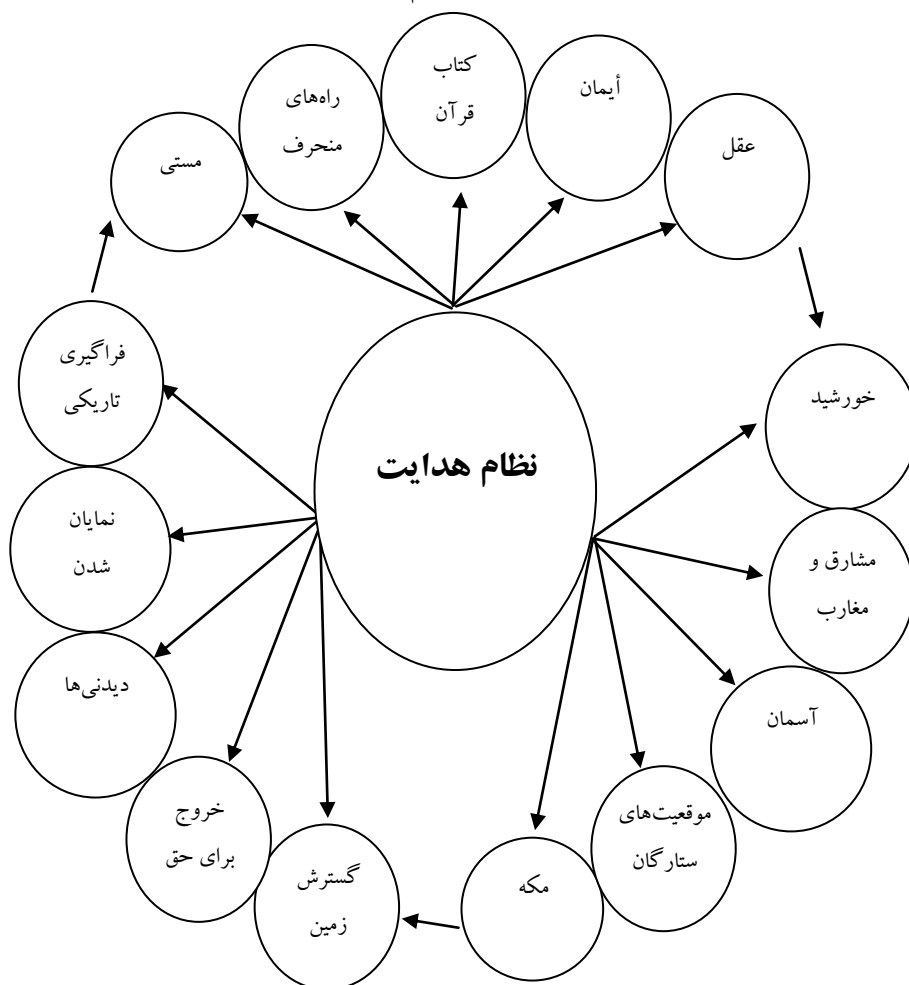
۲. «و قسم به روز هنگامی که تجلی کند.»

۳. «و سوگند به شب در آن هنگام که آرام گیرد.»

خود در همه جا، جانشین مناطق نورانی می شود؛ و زمین را می پوشاند: «وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَاهَا» (شمس، ۳)

بنابراین خداوند متعال در قرآن کریم سوگندها را بیان نموده است تا انسان به سمت حق خروج کند؛ و اگر انسان با وجود همه نمادهای هدایتی ملموس و دیدنی، به سمت نور نرود؛ ظلمت و تاریکی ظلالت این قبیل افراد را فرا می گیرد.

مدل مفهومی ۱. الگوی مفاهیم سوگندهای قرآن

بحث و نتیجه‌گیری

در این تحقیق سعی شد مفهوم‌سازی تأثیر سوگندهای قرآن در نظام هدایت بر مبنای مقوله حجم، در آیات قرآن کریم شامل ۱۶۷ رویداد در ۱۴۲ آیه از ۵۴ سوره مورد بررسی قرار گیرد. نتیجه حاصل از تحقیق این شد که:

۱- مقوله حجمی یکی از انواع طرح‌واره‌های تصویری می‌باشد که مهم‌ترین بنیان‌های ساختار مفهومی سوگندهای قرآن می‌باشند.

۲- با توجه به فراوانی طرح‌واره‌ها، ۳۳ درصد آیات سوگند دارای طرح‌واره حجمی می‌باشند که از این تعداد، ۱۰ مورد آن با حرف «فی» که نشان‌دهنده طرح‌واره حجمی است به کار رفته است.

۳- حرف «فی» در کلمات «رَقٌّ مَنشُورٌ، ذِي حِجْرٍ وَ قَوْلٍ، سَكْرَتِهِمْ وَ اٰیْمَانِكُمْ» و اسامی «الشَّمْسِ، الْمَشَارِقِ وَ الْمَغَارِبِ، السَّمَاءِ، مَوَاقِعِ النُّجُومِ وَ الْبَلَدِ الْأَمِينِ» و همچنین افعال «طحاهَا، كَيْخَرْجُنَّ، مَا تُبْصِرُونَ»، «تَجَلَّى» و سجعی نشان‌دهنده طرح‌واره حجمی می‌باشند.

۴- با توجه به نمونه‌های فراوانی که خداوند از طرح‌واره‌های تصویری در سوگندهای قرآن کریم استفاده نموده است در واقع ذهن انسان را به مواردی که به چشم ندیده است مجسم ساخته و با نمونه‌های عینی و ملموس و روزمره به فهم بیشتر آیات برای انسان کمک نموده است.

۵- استفاده از طرح‌های تصویری گامی برای پیشبرد و روشمند نمودن تفسیر آیات قرآن کریم می‌باشد و مفهوم‌سازی واژه‌های قرآن را تسهیل نموده است.

۶- بین سوگندهای قرآن و جواب آن ارتباط و تناسب وجود دارد که در بعضی آیات با طرح‌واره‌های حجمی نمایان‌تر است.

۷- طرح‌واره‌های حجمی «الشَّمْسِ»، «الْمَشَارِقِ وَ الْمَغَارِبِ»، «السَّمَاءِ»، «مَوَاقِعِ النُّجُومِ» و «هَذَا الْبَلَدِ»، نمادهای اسمی‌ای هستند که بزرگداشت امور مقدس و شریف را ترسیم می‌نمایند.

۸- در مفهوم‌سازی سوگندهای قرآن کریم، کتاب قرآن و عقل نمادی برای هدایت

معنوی در تاریکی‌های جهل و گمراهی هستند که انسان خسران زده نشود. ولی در مفهوم‌سازی بر اساس طرح‌واره‌های حجمی سوگندهای قرآن کریم، خورشید و ستارگان آسمان در تاریکی‌ها و دریا و خشکی هدایت‌کننده حسی هستند تا انسان به سمت حق و نمادهای هدایت روی زمین و محل نزول وحی رهنمون شود. انسان به سمت حق خروج کند؛ و اگر انسان با وجود همه نمادهای هدایتی ملموس و دیدنی، به سمت نور نرود؛ ظلمت و تاریکی ظلالیت این قبیل افراد را فرامی‌گیرد و با نشستن زنگار جهل و بی‌خردی، تاریکی باطل، آن‌ها را می‌پوشاند.

۹- در تبیین ارتباط بین طرح‌واره‌های حجمی آیات و نظام هدایت، بر اساس آنچه در این پژوهش ذکر شد، تصویری جامع از تأثیر سوگند در هدایت انسان متأثر از نظام حسی و در نتیجه قابل ادراک حسی برای مخاطب قرآن وجود دارد که قبل از آن شاید کمتر مورد توجه مفسران بوده است. در همه موارد مربوط به سوگندها به‌عنوان عامل مؤثر در هدایت انسان، طرح‌واره‌های تصویری، از کلام حق خداوند تردید و شک را از بین برده و موجب هدایت پذیرتر شدن می‌شود؛ و سبب می‌شود تا افرادی که نسبت به پذیرش حق، از استعداد و قابلیت کمتری برخوردارند نیز دریچه دلشان به نور هدایت رهنمون شود.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

ORCID

Davood Ebrahimpoor
Majed Najarian
Mehdi Habibolahi

<http://orcid.org/0000-0001-8880-4940>

منابع

- قرآن کریم ترجمه مکارم شیرازی
- آبادی، فاطمه و فتاحی‌زاده، فتحیه و افراشی، آزی‌تا. (۱۴۰۰). مفهوم‌سازی تأثیر شیطان/ابلیس در نظام هدایت/ضلالت بر مبنای مقوله حرکت در قرآن کریم: رویکرد شناختی، زبان پژوهی، دوره ۱۳، شماره ۴۰.
- آلوسی، سید محمود. (۱۴۲۶ ق). روح المعانی، قاهره، دارالحدیث، بی‌جا
- بن علی، سلیمان. (بی‌تا). من اسرار القسم فی القرآن الکریم، جامعه‌ام القری لعلوم الشریعه و اللغه العربیه و آداب‌ها، ج ۱۹
- پاکتچی، احمد. (۱۳۹۵). بحث‌های تاریخی و فرهنگی و معناشناسی قسم‌های قرآن کریم، مطالعات تاریخی قرآن و حدیث.
- پور ابراهیم، شیرین، ارسلان گلفام، فردوس آقا گلزاده، عالیه کردزعفرانلو. (۱۳۹۰). بررسی مفهوم «بصیرت» در زبان قرآن در چارچوب معنی‌شناسی شناختی، پژوهش‌های زبان‌شناسی، ش ۲.
- توکل‌نیا، مریم، ولی‌اله حسومی. (۱۳۹۵). بررسی طرح‌واره‌های تصویری حرف «فی» در قرآن با تکیه بر نظریه جانسون در معناشناسی شناختی، تفسیر پژوهی، ش ۵.
- رازی، حسین بن علی (ابوالفتوح). (۱۴۰۸ ق). روض الجنان و روح الجنان فی تفسیر القرآن، بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی، مشهد.
- راغب اصفهانی، حسین بن محمد. (۱۴۲۳ ق). مفردات، بی‌جا، ذوی‌القربی.
- روشن، بلقیس و لیلا اردبیلی. (۱۳۹۱). مقدمه‌ای بر معناشناسی شناختی، تهران: انتشارات علم.
- سبحانی تبریزی، جعفر. (۱۳۷۸). الاقسام فی القرآن الکریم، قم: مؤسسه امام صادق (علیه‌السلام).
- شاملی، نصرالله؛ محمدرضایی، علی. (۱۳۹۰). بلاغت سوگند در قرآن کریم، پژوهش‌های اسلامی، ش ۷.
- صفوی، کورش. (۱۳۸۳). درآمدی بر معنی‌شناسی، نشر سوره مهر، تهران.
- طباطبایی، سید محمدحسین. (۱۴۱۷ ق). المیزان فی تفسیر القرآن، قم، انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه.
- طبرسی، فضل بن حسن. (۱۳۷۲). مجمع‌البیان فی تفسیر القرآن، تهران، انتشارات ناصرخسرو.

فراهیدی، خلیل بن احمد. (۱۴۰۵ ق). *کتاب العین*، قم، دارالهجره.
فروهر، نصرت‌الله. (۱۳۹۰). نگاهی به پیشینه سوگند و تقدس، *ره آورد گیل*، بهار و زمستان ۱۳۹۰، شماره ۱۶-۱۷.

قائم‌نیا، علیرضا. (۱۳۹۰). *معنی‌شناسی شناختی قرآن*، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
کمایی، مینا. (۱۳۷۷). *پژوهشی در سوگندهای قرآنی*، انتشارات پیام آزادی.
مکارم شیرازی، ناصر. (۱۳۷۴). *تفسیر نمونه*، تهران، دارالکتب الاسلامیه.
نجفی، محمدحسن. (۱۹۸۱ م). *جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام*، بیروت، دار احیاء التراث العربی.

نقی زاده، محمود و غلامحسین اورکی. (۱۳۹۵). *تحلیل شناختی ساختار مفهومی قرآن در چارچوب نظریه فضاهای ذهنی فوکونیه*، ذهن.

نیلی پور، رضا. (۱۳۹۴). *زبان‌شناسی شناختی، دومین انقلاب معرفت‌شناختی در زبان‌شناسی*، تهران، هرمس.

نیلی پور، مریم، علیرضا قائمی نیا، شعبان نصرتی. (بی‌تا). *کاربست نظریه پیش‌نمونه و شبکه شعاعی در معناشناسی شناختی تقوا در قرآن*، ذهن.

ویسی، الخاص، فاطمه دریس. (۱۳۹۸). *بررسی تطبیقی رویکرد معناشناختی مفسرین و رویکرد زبان‌شناسی شناختی در درک آیات مرتبط با سوره‌های مکی و مدنی*، پژوهش‌های ادبی قرآنی، ش ۲.

یگانه، فاطمه، آریتا افراشی. (۱۳۹۵). *استعاره‌های جهتی در قرآن با رویکرد شناختی*، جستارهای زبانی، ش ۵.

References

- Abadi, Fateme, (2021), conceptualizing the influence of Satan Iblis in the system of guidance in the Holy Quran with a Cognitive approach, *Journal of Language Research*, (10), 258-282
- Afrashi, A. (2016). *Introducing cognitive semantics*. Tehran: Institute for Humanities & Cultural Studies.
- Al-Farahidi, Kh. (1986). *Al-Ayn*. Qom: Hejrat
- Ali, J. (1993). *Al-Mufasal of Arabs history in the Pre-Islamic period*. Baghdad: Baghdad University
- Aloosi, Mahmood, (2005), *Roohalmani, Ghahere*, Daralhadith.

- Al-Raghib al-Isfahani, H. (1992). *Mufradat alfaz al-Quran*. Beirut: dar al-ghalam.
- Benali, Soleyman, (n.d). *Men Asrar of "oath" in the Holy Quran*, Om Alghora University, 19.
- Foroohar, Nosratalah, (2012), Oath and Holy Research, *Journal of Rahavard*.
- Ghaeminiya, Alireza, (2012), *Cognitive semantics Quran*, Islamic Thought Culture Research Institute.
- Ghosil Johnson, M. (2005). *The philosophical significance of image schemas*. In B. Hampe (Ed.), *From perception to meaning: Image schemas in cognitive linguistics*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Kamai, Mina, (1999), *Research in the Quran Oath*, Payame Azadi.
- Lakoff, G., & Nunez, R. (2017). Where mathematics comes from: How the embodied mind brings mathematics into being? (*J. Mirzabeigy, Trans.*), Tehran: Agah [In Persian]
- Makarem-shirazi, A. (2010). *Nemone*. Tehran: Daroalkotob
- Mandler, Jean Matter; (2004). *The foundations of mind: Origins of conceptual thought*; New York: Oxford University Press.
- Mandler, Jean. (n.d). *Matter & Cristobal Pagan Cánovas; "On defining image schemas"*; Language and Cognition, Vol.6.
- Nagizadeh, Mahmood, (2017), Analysis of the conceptual structure of the Quran fookoonie, *Journal of mind*.
- Najafi, Mohamadhasan, Javaheralkalam, (1981), *Dar Ehya Altorath Alarabi*, Beyroot.
- Nilipoor, Maryam, (n.d). Cognitive semantics of Taghva in the Quran, *Journal of mind*.
- Nilipoor, Reza, (2016), *Analysis cognitive semantics*, Hermes, Tehran
- Pakatchi, AHMAD, (2017), semantic of Oath in the Holy Quran, *Journal of Quran Studies*.
- Poorebrahim, shirin, (2012), Investigating the concept of "insight" in the language of the Qur'an in the framework of cognitive semantics, *Journal of Linguistic research*
- RAZI, Aboalfotooh, (n.d). *Roozaljanan and Roohaljanan in the Holy Quran*, Astan Ghods Razavi, Mashhad
- Roshan, Belgheis, (2013), *cognitive semantics*, Tehran: Institute for Alam.
- Safavi, Koorosh, (2005), *Cognitive semantic*, Soore Mehr, Tehran
- Shamli, Nasrallah, (2012), Belaghat Oath in the Holy Quran, *Journal of Quran Research*
- Sobhani Tabrizi, gafar, (1999), *Al-agsam fi al-Quran*, Qom, Institute of Imam sadiq (peace be upon her)
- Tabatabai, M. H. (1997). *Al-Mizan fi tafsir al-Quran*. Qom: Jami'a-yi Mudarrisin-I Hawza-yi 'Ilmiyya-yi Qom [In Arabic].

- Tabresi, Fazl, (n.d). *Majma Albayan in the Holy Quran*, Naser Khosrov, Tehran
- Tavakolnia, Maryam, (2017), Image schema in Quran, *Journal of interpretation*.
- Veysi, Alkhas, (2020), Analysis of the conceptual structure, *Journal of the Quran Adabi Research*
- Yeghane, Fateme, (2017), Orientational metaphor in the Holy Quran with a Cognitive semantic, *Journal of Language Research*.

استناد به این مقاله: ابراهیم پور، داود، نجاریان، ماجد، حبیب الهی، مهدی. (۱۴۰۲). مفهوم سازی تأثیر سوگند در نظام هدایت بر مبنای مقوله حجمی در قرآن کریم، دو فصلنامه علمی سراج مُنیر، ۱۴(۴۷)، ۱-۲۶. DOI: 10.22054/ajsm.2023.72487.1908

Seraje Monir is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.